

**PLASTICA ZOOMORFĂ ȘI ANTROPOMORFĂ DIN AȘEZAREA FORTIFICATĂ
DIN PRIMA EPOCĂ A FIERULUI, CULTURA GÁVA – HOLIHRADY,
GRUPUL GRĂNICEȘTI, DE LA SIRET – DEALUL RUINA, JUDEȚUL SUCEAVA**

Ion MAREȘ*, Attila LÁSZLÓ,
Bogdan NICULICĂ***, Mircea IGNAT******

Key words: Siret- Dealul Ruina settlement, figurine, Gáva-Holihrad culture, Hallstatt.

Amplasarea geografică a sitului

„Dealul Ruina”, component al Podișului Sucevei (subunitatea Podișul Dragomirnei), este un fragment de cuestă înaltă (398 m) situată în partea de est a orașului Siret, pe coordonatele geografice: 47° 4' 5" lat. N; 26° 0' 7" long. E.

Pe platoul dealului se află un important *sit* arheologic care include o așezare din eneolitic, cultura Cucuteni, faza B (situată în sectorul B, necercetat arheologic) și o așezare fortificată, cu două niveluri de locuire, din perioada timpurie a primei epoci a fierului, Hallstatt A, cultura Gáva - Holihrad, grupul Grănicești, amplasată în sectoarele A, B, C, ocupând o suprafață de circa 30 ha (Harta 1).

Săpături arheologice sistematice

Investigațiile arheologice au debutat în anul 1992, în sectorul A (fiind inițiate de Facultatea de Istorie - Geografie de la Universitatea „Ștefan cel Mare” și Muzeul Național al Bucovinei din Suceava) și au continuat în anii 1994, 1995 (din acest an colaborarea fiind extinsă cu Facultatea de Istorie de la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași), 1998, 2000 - 2005¹.

În urma săpăturilor arheologice a fost precizată stratigrafia așezării care are două niveluri de locuire din Hallstatt A, cultura Gáva - Holihrad, grupul Grănicești, fiind identificat și cercetat sistemul de fortificație alcătuit din șanț de apărare, val și palisadă. De asemenea, au fost studiate locuințe de suprafață și adâncite (prevăzute cu instalații de încălzit), o construcție (locuință de cult) cu pavaj din pietre, resturile unui cuptor, vetre în aer liber, gropi menajere.

Materialul arheologic rezultat din aceste cercetări sistematice este bogat și variat: ceramică, metal (piese din aramă și din bronz), unelte și arme din os, din silex și din piatră, figurine zoomorfe și o statueta antropomorfă, fusaiole/miniaturi de roți de car, greutăți tronconice din lut ars, masive și miniaturale, perforate orizontal, vase miniaturale.

Așezarea fortificată din Hallstatt-ul A de pe „Dealul Ruina” este una dintre cele mai mari stațiuni din grupul Grănicești al culturii Gáva - Holihrad, fiind, în același timp, un *sit* care prezintă

* Complexul Muzeal „Bucovina” Suceava.

** Universitatea „Al. I. Cuza” Iași.

*** Complexul Muzeal „Bucovina” Suceava.

**** Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava.

¹ M. Ignat, I. Mareș, *Siret-“Dealul Ruina”*, Cronica cercetărilor arheologice. Campania 1994, Cluj-Napoca, 1995, p. 83; M. Ignat, Attila László, I. Mareș, *Siret-“Dealul Ruina”*, Cronica cercetărilor arheologice. Campania 1995, Brăila, 1996, p. 114-115; Attila László, I. Mareș, B. Niculică, *Siret-“Dealul Ruina”*, Cronica cercetărilor arheologice. Campania 1998, Vaslui, 1999, p. 107-108; Attila László, I. Mareș, B. Niculică, M. Ignat, *Siret-“Dealul Ruina”*, Cronica cercetărilor arheologice din România. Campania 2000, Suceava, 2001, p. 230-295; Attila László, M. Ignat, I. Mareș, B. Niculică, *Siret-“Dealul Ruina”*, Cronica cercetărilor arheologice din România. Campania 2001, Buziaș, 2002, p. 289-291; A. László, I. Mareș, B. Niculică, M. Ignat, *Siret-“Dealul Ruina”*, Cronica cercetărilor arheologice din România. Campania 2002, Covasna, 2003, p. 293-295; *Idem*, *Siret-“Dealul Ruina”*, Cronica cercetărilor arheologice din România. Campania 2003, Cluj-Napoca, 2004, p. 311-312; Attila László, I. Mareș, *Siret-“Dealul Ruina”*, Cronica cercetărilor arheologice din România. Campania 2005, Constanța, 2006, p. 330-331.

o deosebită importanță pentru cercetarea arheologică din România și din Europa. Rezultatele săpăturilor arheologice de până acum reliefează importanța deosebită a unei așezări centrale, intens locuită, din arealul ocupat de grupul Grănicești, atât prin amplasarea sa geografică și condițiile oferite de spațiul din jur, cât și prin controlul exercitat asupra zonei.

Plastica zoomorfă și antropomorfă

În campaniile arheologice desfășurate la Siret - „Dealul Ruina”, au fost descoperite, în diferite contexte, 38 de figurine zoomorfe întregi și fragmentare și o statueta antropomorfă. La acestea se adaugă patru figurine zoomorfe, reprezentări de cai, descoperiri întâmplătoare.

Statistic, plastica zoomorfă și antropomorfă de la Siret - *Dealul Ruina*, cuprinde:

Cornute/bovine	Cai	Porci	Nedeterminabile	Antropomorfe	Total
19	13	1	9	1	43

Figurine zoomorfe

Categorii morfologice

Figurinele zoomorfe de la Siret-*Dealul Ruina* sunt împărțite astfel:

Total	Cornute/bovine	%	Cai	%	Porci	%	Nedeterminabile	%
42	19	45,23	13	30,95	1	2,63	9	2,38

Din tabel, remarcăm că în afara celor nouă fragmente de figurine zoomorfe (care nu mai pot fi determinate tipologic), celelalte aparțin unor categorii de animale domestice. Din cele 19 figurine reprezentând cornute (bovine) numai o piesă, care redă un taur, este întreagă (infra, nr. 17; fig. 5/3), celelalte fiind fragmentare. Atribuirea acestor figurine la tipurile morfologice amintite, a fost făcută pe baza unor elemente de identificare: coarne, pliul gluteal, picioare, proporțiile corpului, însă o determinare absolută nu poate fi luată în calcul, fie că este vorba de o modelare schematizată, fie din cauza stării fragmentare a majorității pieselor. Sexul este precizat la trei figurine zoomorfe care redau tauri (infra, nr. 1, 16, 17; fig. 3; 4/5; 5/2, 3) și la un porc (infra, nr. 10; fig. 6/11). Figurinele de cai (infra, nr. 7 - 9, 14, 19, 20, 27-31; fig. 1/1-4; 2/1-3; 3/1-3; 4/1-3) se evidențiază prin prezența coamei și prin proporțiile corpului, sexul fiind redat la două exemplare care redau armăsari (infra, nr. 7, 31; fig. 1/2; 2/1).

Contextul descoperirii

Din locuințe provin 28 de figurine zoomorfe (infra, nr. 1-10, 12-14, 16, 17-22, 31-38), respectiv 66,66 % din totalul de figurine zoomorfe, descoperite astfel:

- zece exemplare - din care cinci cornute/bovine, trei cai, un porc și un picior de la o figurină zoomorfă (infra, nr. 1-10; fig. 1/1, 2, 4; 5/2, 4; 6/1, 3, 5, 8, 11) - au fost găsite în locuința 3/1994, o construcție cu pavaj de pietre de râu și cu o vatră circulară; inventarul locuinței include fragmente ceramice de la diferite tipuri de vase, trei vase miniaturale de lut ars, o mărgea de lut ars și o lamă de silex;
- trei piese - din care două cornute/bovine și un cal (infra, nr. 12-14; fig. 4/2, 4, 7) - provin din locuința adâncită 1 /1995;
- șase piese - din care un bovideu/taur, un corn de bovideu, o protomă/cap de cal, un cal și două fragmente de figurine zoomorfe, care nu mai pot fi determinate tipologic (infra, nr. 17-22; fig. 3/3; 4/3; 5/3; 6/2, 12; 7/7), au fost găsite în locuința 2/2000 (de aici provine și o statueta antropomorfă; infra, nr. 43, fig. 8).
- o figurină zoomorfă (bovideu/taur) este din complexul 1/2000, în legătură cu o vatră de pe valul de apărare (infra, nr. 16; fig. 4/5);

➤ opt piese - din care trei cai, trei fragmente de figurine zoomorfe care nu mai pot fi determinate tipologic, un corn perforat de bovideu și un cap de bovideu (infra, nr. 31-38; fig. 2/1, 2, 3; 6/9; 7/2, 5, 6, 8) - au fost descoperite în locuința 1/2004, din inventarul acesteia fac parte și două vase miniaturale care redau străchini/castroane;

Din stratul de cultură provin:

➤ patru cornute/bovine (infra, nr. 11,15, 23, 26; fig. 4/6; 5/1; 5/6, 10);

Din stratul vegetal sunt:

➤ șase piese - din care două cornute/bovine (infra, nr. 24-25; fig. 6/4, 7) și patru fragmente de figurine zoomorfe nedeterminabile (infra, nr. 39-42; fig. 7/1, 3, 4, 8, 9).

Descoperiri întâmplătoare de pe suprafața așezării sunt:

➤ patru cai (infra, nr. 27-30; fig. 1/3; 3/1, 2; 4/1).

Tabel cu contextul descoperii figurinelor zoomorfe de la Siret - *Dealul Ruina*

Nr.crt.	Tip categorial	Locuințe	Stratul de cultură	Stratul vegetal	Passim	Total
1	cornute/bovine	13	4	2	-	19
2	cai	9	-	-	4	13
3	porci	1	-	-	-	1
4	nedeterminabile	5	-	4	-	9
5	Total	28	4	6	4	42

Materiale și tehnici

Figurinele zoomorfe de la Siret - „Dealul Ruina” sunt în marea lor majoritate confecționate din pastă fină și în două cazuri din pastă semifină (cu puține ingrediente în amestec: nisip cu bobul mare, fragmente ceramice pisate mărunț), arse oxidant, reducător și, în unele cazuri, secundar după cum urmează:

Tip categorial	Pastă fină	Pastă semifină	Ardere oxidantă	Ardere reducătoare	Ardere secundară
Figurine zoomorfe	40	2	41	1	3

Modelare

Piesele sunt modelate diferit. Unele exemplare sunt executate realist, cât mai aproape de imaginea animalului reprezentat, altelei schematismul își pune amprenta prin stângăcia, câteodată deformantă, a modelului imitat. Comparând figurinele zoomorfe, constatăm că au fost realizate de autori diferiți.

Decor

Ornamente se află pe suprafața a două piese care redau cai: o protomă (supra, nr. 19; fig. 3/3) și o figurină (supra, nr. 27; fig. 1/3). Decorul de pe botul (nr. 19) și gâtul cailor (nr. 19, 27), par să indice piese de harnașament (căpăstru ?, nr. 19) și probabil elemente de podoabă (nr. 19, 27).

Conservare

Din totalul de 42 de figurine zoomorfe, un singur exemplar, care redă un taur, este întreg și bine păstrat (supra, nr. 17; fig. 5/3), celelalte piese suferind degradări diferite. Este posibil ca fragmentarea lor să fi avut loc odată cu distrugerea așezării, care a sfârșit în urma unui incendiu, materialele arheologice (ne referim la cele perisabile), aflate între resturile de locuințe și în cuprinsul celor două straturi de cultură, fiind afectate. Nu avem elemente care să demonstreze

că unele figurine zoomorfe au fost distruse intenționat, în cadrul unor practici magico-rituale.

Repartizarea topografică

Figurinele zoomorfe au fost descoperite în locuințe, în stratul de cultură și întâmplător, numai în zona locuită din apropierea valului de apărare.

Săpăturile arheologice de până acum de la Siret- *Dealul Ruina* au precizat faptul că pe o lungime de circa 60 de metri de la valul de apărare spre interiorul stațiunii, depunerile arheologice din cele două niveluri hallstattiene timpurii sunt consistente, urmând apoi un spațiu, pe o lungime de circa 40 metri, fără complexe arheologice, locuirea fiind apoi densă în sectorul central al așezării. Zona centrală a fost investigată arheologic, fiind cercetate locuințe, gropi, complexe arheologice, însă nu au fost găsite statuete și figurine.

În stațiunea de la Grănicești, repartizarea topografică a figurinelor zoomorfe arată o anumită dispunere: din sectorul nordic al așezării sunt 30 de piese (85,71 %), din sectorul sudic sunt 5 piese (14, 29 %), iar din zona centrală – cu descoperiri mai puține – ele lipsesc².

În așezările din Hallstatt-ul timpuriu au fost descoperite figurine zoomorfe care redau cornute mari și mici (bovine, ovicaprine), cai și porci. Piese au fost analizate în diferite lucrări³ și considerăm că nu este necesar să revenim asupra lor. Două figurine zoomorfe, redând cai, de la Țahnauți (R. Moldova), atribuite culturii Cozia - Saharna, sunt ilustrate într-o lucrare recentă⁴.

Statueta antropomorfă de la Siret – Dealul Ruina (supra, nr. 43, fig. 8) a fost descoperită în locuința 2/2000, al cărei inventar include și figurine zoomorfe: un taur, un bovideu și doi cai (infra, nr. 17-22).

Față de cunoscutele statuete antropomorfe din prima epocă a fierului, piesa de la Siret-*Dealul Ruina* se individualizează prin formă, decorul fiind asemănător cu al unor exemplare din culturile Gáva-Holihady și Corlăteni-Chișinău⁵. Pe statueta nu există nici un indiciu în ceea ce privește sexul, iar atribuirea ei unei reprezentări feminine, numai pe baza „șiragului de mărgelă” de la gât, nu poate fi făcută.

Catalogul plasticii zoomorfe și antropomorfe de la Siret – Dealul Ruina

1. **Figurină zoomorfă, bovideu/taur**, fragment (fig. 5/2) - descoperită în locuința 3/1994 (Cas. 4, - 0,35 m) din nivelul inferior din Hallstatt A.

Descriere: pastă fină amestecată cu nisip, culoare maronie, ardere oxidantă; botul este mic și ascuțit, coarnele sunt scurte, pliul gluteal este marcat, sexul este precizat.

Dimensiuni: L = 44 mm; H = 31 mm.

² A. László, *Începuturile epocii fierului la est de Carpați. Culturile Gáva-Holihady și Corlăteni-Chișinău pe teritoriul Moldovei*, București, 1994, p. 90.

³ K. Horedt, *Hallstättische Tierfiguren aus Lechința de Mureș, Rayon Luduș*, Dacia, NS, VI, p. 527-534; V. Vasilev, I. A. Aldea, H. Ciugudean, *Civilizația dacică timpurie în aria intracarpatică a României. Contribuții arheologice: așezarea fortificată de la Teleac*, Cluj-Napoca, 1991; M. Gumă, *Civilizația primei epoci a fierului în sud-vestul României*, Bibliotheca Thracologica, IV, București, 1993; A. László, *op.cit.*; O. Levițki, *Cultura hallstattului canelat la răsărit de Carpați*, Bibliotheca Thracologica, VII, București, 1994; I. Maleev, *Nowe znaleziska Halsztackiej plastiki zoomorficznej z Podnistrza*, dans le vol. *Probleme der Bronze und der Frühen Eisenzeit in Mitteleuropa. Festschrift für Marek Gedl* (red. Jan Chochorowski), Kraków, 1996, p. 363-370; C.-N. Ursache, *The zoomorphic figurines at the beginning of the Iron Age*, SAA, 6, 1999, p. 41-60; V. Sîrbu, *Figurine de cai din epoca fierului la tracii nordici*, MemAnt, XXIII, 2004, p. 355-367.

⁴ M. Kaşuba, *Periferia de est a complexului hallstattian timpuriu cu ceramică incizată și imprimată (secolele X-VIII î.e.n. în interfluviul Nistru-Siret)*, dans le vol. *Interferențe cultural-cronologice în spațiul nord-pontic* (red. Eugen Sava), Chișinău, 2003, p. 183-210.

⁵ A. László, *Statuetele antropomorfe ale culturii Gáva-Holihady*, MemAnt, XX, 1995, p.85-97; *Idem*, *Sur la plastique anthropomorphe de la civilisation Gáva-Holihady*, în *Probleme der Bronze und der Frühen Eisenzeit in Mitteleuropa. Festschrift für Marek Gedl* (red. Jan Chochorowski), Kraków, 1996, p. 351-362; *Idem*, *Prima epocă a fierului. Perioada timpurie (Hallstatt A și B)*, în *Istoria Românilor*, le I-er volume (coord. M. Petrescu-Dâmbovița, A. Vulpe), București, 2001, p. 30; V. Sîrbu, *Figurinele antropomorfe din prima epocă a fierului descoperite în lumea tracică*, en Istros, IX, 1999, p. 47-88.

CMB, inv. C/260

2. **Figurină zoomorfă, bovideu**, fragment (fig. 5/4), descoperită în locuința 3/1994 (Cas. 4, - 0,40m) din nivelul inferior din Hallstatt A.

Descriere: pastă fină cu puține impurități, culoare cenușie/neagră, ardere reducătoare; botul, coarnele și picioarele din față lipsesc, piciorul stâng din spate și coada sunt rupte; pliul gluteal se păstrează pe o mică suprafață.

Dimensiuni: L = 38 mm, H. = 21 mm.

CMB, inv. C/261.

3. **Corn de bovideu**, fragment (fig. 6/8), rupt de la o statueta zoomorfă, descoperit în locuința 3/1994 (Cas. 4, - 0,40 m) din nivelul inferior, Hallstatt A.

Descriere: pastă fină, culoare maronie, ardere oxidantă.

Dimensiuni: L = 24 mm.

CMB, inv. C/295.

4. **Corn de bovideu**, fragment (fig. 6/3), rupt de la o statueta zoomorfă, descoperit în locuința 3/1994 (Cas. 4, - 0,35 m) din nivelul inferior din Hallstatt A.

Descriere: pastă fină, culoare roșie/cărmizie, ardere oxidantă.

Dimensiuni: L = 25 mm.

CMB, inv. C/297.

5. **Corn de bovideu**, fragment (fig. 6/1), rupt de la o statueta zoomorfă, descoperit în locuința 3/1994 (Cas. 4, - 0,35 m) din nivelul inferior din Hallstatt A.

Descriere: pastă fină, culoare roșie/cărmizie, ardere oxidantă; se păstrează vârful cornului.

Dimensiuni: L = 7 mm.

CMB, inv. C/297.

6. **Picior de la o statueta zoomorfă**, fragment (fig. 6/5), descoperit în locuința 3/1994 (Cas. 4, - 0,35 m), din primul nivel (inferior) din Hallstatt A; piesa nu poate fi determinată tipologic.

Descriere: pastă fină, culoare cărmizie, ardere oxidantă.

Dimensiuni: 24 mm.

CMB, inv. C/297.

7. **Figurină zoomorfă (cal)**, fragment (fig. 1/2), descoperită în locuința 3/1994 (Cas. 4, - 0,40 m) din nivelul inferior din Hallstatt A.

Descriere: pastă fină amestecată cu nisip, culoare maronie/cărmizie, ardere oxidantă; capul, piciorul drept din față, cele din spate și o bucată din șold sunt rupte; coama este reliefată, coada scurtă, sexul precizat.

Dimensiuni: L = 53 mm; H = 29 mm.

CMB, inv. C/267.

8. **Figurină zoomorfă (cal)**, fragment (fig. 1/4), descoperită în locuința 3/1994 (Cas. 4, - 0,30/0,45m) din nivelul inferior din Hallstatt A.

Descriere: pastă fină, culoare crem/cărmizie, ardere oxidantă; se păstrează jumătatea anterioară; picioarele sunt rupte, gâtul înalt, capul ridicat, botul rupt, coama reliefată; după cum este modelată, pare să indice poziția ridicată (cambrare).

Dimensiuni: H = 41 mm.

CMB, inv. C/258.

9. **Figurină zoomorfă (cal)**, fragment (fig. 1/1), descoperită în locuința 3/1994 (Cas. 4, - 0,45 m) din nivelul inferior din Hallstatt A.

Descriere: pastă semifină amestecată cu nisip cu bobul mare, culoare neagră/maronie/cărmizie, ardere oxidantă și secundară; capul, piciorul stâng din față și cele din spate sunt rupte; gâtul înalt, coama evidențiată, coada scurtă.

Dimensiuni: L = 51 mm; H = 29 mm.

CMB, inv. C/259.

10. **Figurină zoomorfă (porc)**, fragment (fig. 6/11), descoperită în locuința 3/1994 (Cas. 4, -0,45 m) din primul nivel (inferior) din Hallstatt A.

Descriere: pastă fină amestecată cu nisip cu bobul mic, culoare roșie/cărmizie/neagră,

ardere oxidantă și secundară; piciorul stâng din față, cele din spate și coada sunt rupte; omoplații sunt redați prin două proeminente, „creastă” pe arcuirea spatelui, botul lung este ridicat, sexul este marcat.

Dimensiuni: L = 42 mm, H = 31 mm.

CMB, inv. C/262.

11. Figurină zoomorfă (bovideu), fragment (fig. 6/10), descoperită în S II/1994, C. 32, - 0,40 m, în nivelul inferior din Hallstatt A.

Descriere: pastă semifină cu puține cioburi pisate mărunț și nisip cu bobul mare, culoare roșie/cărămizie, ardere oxidantă; capul și piciorul stâng din față sunt rupte; piciorul drept din spate lipsește; coada schițată; piesa este modelată neglijent.

Dimensiuni: L = 39 mm; H (posterior) = 17 mm; H (anterior) 21 mm.

CMB, inv. C/268.

12. Figurină zoomorfă (bovideu), fragment (fig. 4/7), descoperită în locuința adâncită 1/1995 (S. IV/1995, C. 12, - 0,50 m), din nivelul inferior din Hallstatt A.

Descriere: pastă fină, culoare roșie/cărămizie, ardere oxidantă; coarnele, șoldul, coada și piciorul stâng din spate sunt rupte, pliul gluteal este marcat.

Dimensiuni: L = 35 mm, H = 30 mm.

CMB, inv. C/275.

13. Figurină zoomorfă (bovideu), fragment (fig. 4/4), descoperită în locuința adâncită 1/1995 (S. IV/1995, C. 9, - 0,80m), din nivelul inferior din Hallstatt A.

Descriere: pastă fină, culoare maronie/cenușie, ardere neuniformă și secundară; coarnele sunt rupte parțial, picioarele din față, cel drept din spate și coada lipsesc, pliul gluteal este marcat.

Dimensiuni: L = 45 mm.

CMB, inv. C/273.

14. Figurină zoomorfă (cal), fragment (fig. 4/2), descoperită în locuința adâncită 1/1995 (S. IV, C. 9, - 0,65 m), din nivelul inferior din Hallstatt A.

Descriere: pastă fină, culoare roșie/cărămizie, ardere oxidantă; se păstrează zona capului, coama reliefată, urechi mici.

Dimensiuni: L = 29 mm.

CMB, inv. C/305.

15. Figurină zoomorfă (bovideu), fragment (fig. 5/1), descoperită în S. IV/1995, C. 8, - 0,35 m, în nivelul inferior din Hallstatt A.

Descriere: pastă fină, culoare neagră/cenușie, ardere reducătoare; se păstrează aproximativ jumătate din partea din față a piesei; capul și picioarele sunt rupte, pliul gluteal este marcat.

Dimensiuni: L = 16 mm, H = 20 mm.

CMB, inv. C/309.

16. Figurină zoomorfă (bovideu/taur), fragment (fig. 4/5), descoperită în Cas. 1/2000, C. B2, la -0,50 m, în relație cu o depunere de lipituri arse (complexul 1/2000) de pe structura valului de apărare⁶.

Descriere: pastă fină, culoare maronie, ardere oxidantă; coarnele, piciorul drept din față și partea stângă inferioară a corpului sunt rupte; capul are coamă reliefată pe frunte, botul ascuțit; pliul gluteal este evidențiat; sexul este precizat.

Dimensiuni: L = 34 mm.

CMB, inv. C/401.

17. Figurină zoomorfă (bovideu/taur) (fig. 5/3), descoperită în locuința 2/2000⁷, în primul nivel (inferior) din Hallstatt A (Cas. 2/2000, C. A2, -0,40 m).

Descriere: pastă fină, culoare maronie, ardere oxidantă; coarnele scurte sunt arcuite spre interior, botul ascuțit, coada scurtă este lată la bază, pliul gluteal și sexul sunt marcate.

Dimensiuni: L = 30 mm, H = 28 mm.

⁶ A. László, I. Mareș, B. Niculică, M. Ignat, *op. cit.*, 2001, p. 231.

⁷ *Ibidem.*

CMB, inv. C /402.

18. Corn de bovidu, rupt de la o figurină zoomorfă (fig. 6/2), descoperit în locuința 2/2000 (Cas. 2/2000, C. A2, - 0,30 m) din nivelul inferior din Hallstatt A (Cas. 2/2000, C. A2, - 0,30 m).

Descriere: pastă fină, culoare cărămizie, ardere oxidantă.

Dimensiuni: L = 18 mm.

CMB, inv. C /408.

19. Protomă zoomorfă (cap de cal) (fig. 3/3), descoperită în locuința 2/1998 = L 2/2000 (S. V/1998, C. 9, -0, 35/-0, 45 m) din nivelul inferior din Hallstatt A.

Descriere: pastă fină, culoare roșie/cărămizie, ardere oxidantă; pe bot se află un ornament alcătuit din două rânduri de puncte imprimate, paralele, orizontale, separate de o linie incizată, decor ce pare să indice un element de harnașament (căpăstrul ?); pe gât, în spatele capului, se află un pătrat incizat, în interiorul căruia sunt 16 alveole imprimate; capătul gâtului se termină drept, aici fiind incizate trei linii scurte, paralele; este posibil ca piesa să fi fost montată pe un suport; aproximativ o treime de pe o latură a obiectului este ruptă.

Dimensiuni: L = 58 mm

CMB, inv. C/315.

20. Figurină zoomorfă (cal), fragment (fig. 4/3), descoperită în locuința 2/2000 (Cas. 2/2000, C. A2, - 0,32 m) din nivelul inferior din Hallstatt A.

Descriere: pastă fină, culoare maronie, ardere oxidantă; se păstrează partea din față a statuei; capul este ridicat, urechile sunt scurte, botul este lung și ascuțit, coama este reliefată, piciorul din dreapta lipsește.

Dimensiuni: L = 24 mm, H = 33 mm.

CMB, inv. C/406.

21. Figurină zoomorfă, fragment (fig. 7/7), descoperită în locuința 2/2000 (Cas. 2A/2003, C. B1, -0,35 m) din nivelul inferior din Hallstatt A⁸.

Descriere: pastă fină, omogenă, culoare cărămizie, ardere oxidantă; se păstrează piciorul din dreapta cu o bucată din partea din spate a piesei; nu mai poate fi determinată tipologic.

Dimensiuni: L = 19 mm, H = 29 mm.

CMB: inv. C/474

22. Figurină zoomorfă, fragment (fig. 6/12), descoperită în locuința 2/2000 (Cas. 2A/2003, C. B2, -0,35 m) din nivelul inferior din Hallstatt A⁹.

Descriere: pastă fină, omogenă, culoare cărămizie, ardere oxidantă; se păstrează cornul o bucată din capul piesei; nu mai poate fi determinată tipologic.

Dimensiuni: L = 11 mm.

CMB: inv. C/475

23. Figurină zoomorfă (bovidu), fragment (fig. 4/6), descoperită în Cas. 3/2000 (C. B1, la -0,65 m), în nivelul inferior din Hallstatt A.

Descriere: pastă fină, culoare roșie/ cărămizie, ardere oxidantă; aproximativ jumătate din partea inferioară dreaptă este ruptă; coarnele sunt rupte, pliul gluteal este marcat, coada scurtă este retezată, picioarele sunt lungi.

Dimensiuni: L = 31 mm, H = 30 mm.

CMB, inv. C /404.

24. Figurină zoomorfă (bovidu), fragment (fig. 6/7), descoperită în Cas. 3/2000, la 0,10 m adâncime, în stratul vegetal.

Descriere: pastă fină, culoare cărămizie, ardere oxidantă; se păstrează zona capului; coarnele sunt rupte mai sus de bază, botul este ascuțit, pliul gluteal este marcat.

Dimensiuni: L = 20 mm.

CMB, inv. C /403.

⁸ A. László, I. Mareș, B. Niculică, M. Ignat, *op. cit.*, 2004.

⁹ *Ibidem.*

25. Figurină zoomorvă (bovidu), fragment (fig. 6/4), descoperită în Cas. 3/2000, la 0,10 m adâncime, în solul vegetal.

Descriere: pastă fină, culoare roșie/cărmizie, ardere oxidantă; capul este rupt, gâtul este scurt, pliul gluteal este marcat; aproximativ jumătate din partea din spate lipsește.

Dimensiuni: L = 31 mm, H = 30 mm.

CMB, inv. C /405.

26. Corn de bovidu, rupt de la o figurină zoomorvă (fig. 6/6), descoperit în Cas. 3/2000, C. B2, la 0,39 m adâncime, în nivelul inferior, Hallstatt A.

Descriere: pastă fină, culoare roșie/cărmizie, ardere oxidantă; se păstrează cornul drept cu o bucată din capul statuetei.

Dimensiuni: L = 37 mm.

CMB, inv. C /407.

27. Figurină zoomorvă (cal), fragment (fig. 3/2), descoperire întâmplătoare, în anul 1986 (găsită de prof. Florin Hău), aproape de valul de apărare.

Descriere: pastă fină, omogenă, culoare maronie/crem, ardere oxidantă; jumătatea din spate statuetei este ruptă; coama este reliefată și are două mici alveolări; urechile sunt marcate, botul este ascuțit, piciorul stâng din față lipsește.

Dimensiuni: H = 47 mm

CMB, inv. C/256.

28. Figurină zoomorvă (cal), fragment (fig. 1/3), descoperire întâmplătoare, în anul 1986 (găsită de prof. Florin Hău), aproape de valul de apărare.

Descriere: pastă fină, omogenă, culoare maronie/crem, ardere oxidantă; piciorul drept din față este rupt de la mijloc, picioarele din spate lipsesc; coama este reliefată, urechile sunt marcate, botul este ascuțit; pe gât sunt imprimate nouă puncte, decor ce poate reda ori un element de podoabă, ori de harnașament.

Dimensiuni: L = 46 mm; H = 3,8 mm.

CMB, inv. C/257.

29. Figurină zoomorvă (cal), fragment (fig. 4/1), descoperire întâmplătoare, în anul 1998, aproape de valul de apărare.

Descriere: pastă fină, culoare cărmizie, ardere oxidantă; se păstrează capul arcuit și o bucată din gât; coama este crestată.

Dimensiuni: L = 13 mm.

CMB, inv. C /316.

30. Figurină zoomorvă (cal), fragment (fig. 3/1), descoperire întâmplătoare, alte date lipsesc; inițial a fost atribuită culturii Cucuteni, faza B¹⁰, ulterior, a fost încadrată corect¹¹.

31. Figurină zoomorvă (cal) (fig. 2/1) descoperită în locuința 1/2004 (S VII/2004, C 11, -0,41 m), din nivelul inferior de locuire din Hallstatt A; piesa se afla la baza unui femur de animal, fiind poziționată cu picioarele în sus.

Descriere: pastă fină, omogenă, de culoare maronie/cărmizie, ardere oxidantă; picioarele de pe partea stângă și coada sunt rupte din vechime, coama este reliefată, botul este ascuțit și rotunjit, sexul este marcat.

Dimensiuni: L = 36 mm, H = 29 mm.

CMB, inv. C/472

32. Figurină zoomorvă, fragment (fig. 7/6), descoperită în locuința 1/2004 (S VII/2004, L 1/2004, C 18, m. 26,80, -0,40 m).

Descriere: pastă fină, omogenă, de culoare cărmizie, ardere oxidantă; se păstrează aproximativ jumătate din partea din spate a piesei; nu mai poate fi determinată tipologic.

Dimensiuni: L = 18 mm, H = 21 mm.

CMB, inv. C/479

¹⁰ N. Ursulescu, M. Andronic, Fl. Hău, *Contribuții la cunoașterea așezărilor de pe teritoriul Siretului înainte de constituirea orașului medieval*, în Suceava, XIII-XIV, 1986-1987, p. 85-101.

¹¹ A. László, *op. cit.*, 1994, fig. 52/1.

33. Figurină zoomorfa, fragment (fig. 7/2), descoperită în locuința 1/2004 (S VII/2004, L 1/2004, C 14, -0,30 m).

Descriere: este lucrată din pastă fină, omogenă, de culoare cărămizie, arsă oxidant; se păstrează o suprafață din partea dorsală a statuetei; nu mai poate fi determinată tipologic.

Dimensiuni: L = 15 mm, H = 21 mm.

CMB, inv. C/481

34. Figurină zoomorfa, fragment (fig. 7/5), descoperită în locuința 1/2004 (S VII/2004, C 18, -0,40 m).

Descriere: pastă fină, omogenă, culoare cărămizie, arsă oxidant; este ruptă aproximativ de la jumătate, păstrându-se partea dorsală; picioarele din spate sunt scurte și groase, coada este reliefată; piesa nu mai poate fi încadrată tipologic.

CMB, inv. C/480

35. Corn de bovidu, fragment (fig. 7/8), descoperit în locuința 1/2004 (S VII/2004, L 1/2004, C 16, -0,35 m).

Descriere: pastă fină, omogenă, culoare cărămizie, arsă oxidant; baza piesei, ruptă din vechime, păstrează jumătatea unei perforații; poate fi un obiect de podoabă.

Dimensiuni: L = 24 mm.

CMB, inv. C/476

36. Figurină zoomorfa (cal), fragment (fig. 2/2), descoperită în locuința 1/2004 (Cas. 1/2005, - 0, 40 m).

Descriere: pastă fină, omogenă, culoare maronie; capul are botul ascuțit, urechile și coama sunt reliefate; coada, picioarele din față și cel stâng din spate sunt rupte.

Dimensiuni: L: 46; H: 34; Gr: 19

CMB, inv. C/505

37. Figurină zoomorfa (cal), fragment (fig. 2/3), descoperită în locuința 1/2004 (Cas. 1/2005, - 0, 55 m).

Descriere: pastă fină, omogenă, culoare cărămizie; jumătatea anterioară lipsește; capul este rupt; pe gât coama este evidențiată; picioarele din față sunt rupte.

Dimensiuni: L: 46; H: 59; Gr: 25

CMB, inv. C/506

38. Figurină zoomorfa (cap de bovidu), fragment (fig. 6/9), descoperită în locuința 1/2004 (Cas. 2/2005, - 0, 50 m).

Descriere: pastă fină, omogenă, culoare roșie; capul are botul redat schematic; coarnele sunt rupte.

Dimensiuni: LA: 25

CMB, inv. C/509

39. Figurină zoomorfa, fragment (fig. 7/4), găsită în stratul arabil (S VII/2004, C 11, -0,15 m).

Descriere: pastă fină, culoare cărămizie, ardere oxidantă; se păstrează partea dorsală a statuetei; pe coadă se află un punct imprimat, piciorul stâng este întreg, cel drept fiind rupt aproape de la bază; nu mai poate fi determinată tipologic.

Dimensiuni: L = 19 mm.

CMB, inv. C/482

40. Figurină zoomorfa, fragment (fig. 7/1), găsită în stratul arabil (S VII/2004, C 6, - 0,17 m).

Descriere: pastă amestecată cu puțin nisip cu bobul mare, culoare cărămizie la suprafață și cenușie în spărtură, fiind arsă oxidant incomplet; se păstrează partea dorsală a unei statuete care nu mai poate fi determinată tipologic.

Dimensiuni: L = 19 mm.

CMB, inv. C/478

41. Figurină zoomorfa, fragment (fig. 7/9), descoperită în stratul arabil (S VII/2004, C 13, -0,17 m).

Descriere: pastă fină, omogenă, culoare cărămizie la suprafață și gri în spărtură, fiind arsă oxidant incomplet; se păstrează aproximativ jumătate din latura dorsală a unei statuete care nu mai

poate fi determinată tipologic.

Dimensiuni: L = 18 mm.

CMB, inv. C/477

42. Figurină zoomorfă, fragment (fig. 7/3), descoperită în stratul arabil (S VII/2004, C. 11, - 0,15 m).

Descriere: pastă fină, culoare maronie, arsă oxidant; se păstrează corpul statuetei, capul și picioarele fiind rupte; nu mai poate fi determinată tipologic.

Dimensiuni: L = 33 mm.

CMB, inv. C/483

43. Statuetă antropomorfă (fig. 8) descoperită în locuința 2/2000¹², din nivelul inferior de locuire din Hallstatt A (Cas. 2/2000, la -0,30 m).

Descriere: este modelată din pastă fină, omogenă, de culoare maronie, arsă oxidant; are forma rectangulară, plată; gâtul este evidențiat printr-o prelungire ruptă aproape de bază; capul lipsește; pe latura din fața piesei se află un decor realizat din linii incizate și puncte imprimate; la gât se găsește un șir de puncte imprimate, care par să redea un colier (mărgelile ?); sub acesta sunt două linii incizate orizontal, paralele; aproximativ pe talie se află un șir de puncte imprimate care desparte două rânduri de linii scurte, oblice, paralele, incizate; dispunerea acestora este în forma crengii de brad; este posibil ca ornamentele de pe trunchi să redea elemente de îmbrăcăminte (centură, veșminte); baza statuetei este ușor lătită; pe latura din spate nu are decor.

Dimensiuni: L = 41 mm; LA = 36 mm; GR = 12 mm.

CMB, inv. C /411.

Semnificația figurinelor zoomorfe și a statuetei antropomorfe poate fi relaționată cu practici magico - rituale oficiate într-un spațiu domestic (descoperirile din locuințe).

În lotul de figurine zoomorfe de la Siret – „Dealul Ruina” au fost găsite, până acum, numai reprezentări de animale domestice. Că figurinele zoomorfe au fost „recuzite”, utilizate în cadrul unor ceremonii de cult, în ritualuri casnice, pare să fie versiunea cea mai plauzibilă privind utilitatea lor, acestea fiind obiecte de cult. Prosperitatea turmelor (înmulțire, creștere, protecție, sănătate) era o condiție primordială pentru comunitate.

Descoperite într-un număr mare în locuințe (la Siret – „Dealul Ruina”, proporția este de 66,66 %), figurinele zoomorfe fac parte din inventarul domestic, legătura lor cu latura spirituală fiind evidentă.

Asocierea de tipuri diferite de figurine zoomorfe în inventarul locuințelor de pe „Dealul Ruina”, într-un caz fiind și o statueta antropomorfă (supra, nr. 43), indică relația lor cu anumite practici magico – rituale. Inventarul locuințelor 3/1994 și 1/2004 include, pe lângă figurine zoomorfe, și vase miniaturale (vezi, supra, *contextul descoperirii*), dar precizăm că locuința 1/2004, din cauze obiective, nu a fost dezvelită integral, așa că numărul pieselor de cult din aceasta poate fi mai mare.

Cercetările arheologice de la Siret – „Dealul Ruina” au documentat faptul că materialele arheologice din complexe de locuit și din stratul de cultură au suferit degradări diferite, cauzate de condițiile care au dus la dispariția așezărilor hallstattiene timpurii. Nu ne îndoim, așa cum am subliniat mai sus, că plastica de lut ars a fost deteriorată odată cu distrugerea așezării hallstattiene. Același lucru s-a întâmplat și cu statueta antropomorfă căreia îi lipsește capul. În cazul plasticii de la Siret – „Dealul Ruina” nu avem nici un indiciu care să prefigureze anumite ritualuri de magie „neagră”¹³, astfel că nu luăm în discuție acest subiect.

Aspecte legate de viața spirituală din prima epocă a fierului sunt cunoscute din practicile de rit și ritual funerar, din depunerile votive cu caracter sacral și din plastica zoomorfă și antropomorfă. Plastica zoomorfă și antropomorfă din așezarea culturii Gáva – Holihady, grupul Grănicești de pe „Dealul Ruina” se adaugă la descoperirile similare din prima epocă a fierului¹⁴.

¹² A. László, I. Mares, B. Niculică, M. Ignat, *op. cit.*, 2001, p. 231.

¹³ V. Sîrbu, *op. cit.*, p. 47-88.

¹⁴ A. László, *op.cit.*, 1994, p.90; A. László, *op. cit.*, 1995; A. László, *op.cit.*, 1996; A. László, *op. cit.*, 2001,

Din analiza plasticii zoomorfe și antropomorfe de la Siret – „Dealul Ruina”, constatăm că numărul exemplarelor descoperite pe suprafața cercetată arheologic (43 de piese rezultate din circa 2000 m², cercetați arheologic, din cele aproximativ 30 de ha ale așezării) este mare. Cu siguranță că viitoarele cercetări arheologice vor aduce noi completări și date referitoare la suprastructura spirituală dintr-o așezare hallstattiană timpurie.

LA PLASTIQUE ZOOMORPHE ET ANTHROPOMORPHE DE L'HABITAT FORTIFIÉ DU PREMIER ÂGE DU FER, LA CULTURE GÁVA – HOLIHRADY, LE GROUPE GRĂNICEȘTI, DE SIRET – DEALUL RUINA, LE DÉPARTEMENT DE SUCEAVA

Le site archéologique de Siret–Dealul Ruina inclut un habitat fortifié datant du premier âge du fer, Hallstatt A, la culture Gáva – Holihady, le groupe Grănicești, objet de fouilles archéologiques systématiques durant les années 1992, 1994, 1995, 1998, 2000- 2005. On a ainsi examiné des habitations, des âtres et des fosses ménagères. Le matériel archéologique qui en résulte est riche et varié.

Dans cet article, nous avons présenté 42 figurines zoomorphes et une statuette anthropomorphe découvertes à Siret–Dealul Ruina. Du point de vue statistique, la plastique zoomorphe de Siret–Dealul Ruina se présente comme suit: 9 bovidés, 13 chevaux, 1 porc, 9 indéterminés. Du point de vue morphologique, on peut grouper les figurines zoomorphes en: bovidés 45,23 %, chevaux 30,95 %, porcs 2,63 %, indéterminés 2, 38%.

Ces pièces ont été découvertes dans des contextes archéologiques différents: 28 (13 bovidés, 9 chevaux, 1 porc, 5 indéterminés) proviennent des habitations, 4 bovidés sont de la couche de culture, 2 proviennent de la couche végétale, 4 pièces sont des découvertes fortuites. Des ornements décorent deux pièces qui représentent des chevaux: un protomé (supra, no. 19; fig. 3/3) et une figurine (supra, no. 27; fig. 1/3). Les détails du museau (no. 19) et de l'encolure des chevaux (no. 19, 27) semblent indiquer des pièces de harnais (un licol, no.19) et probablement des éléments de parure (no. 19, 27). Du total des 42 figurines zoomorphes, un seul exemplaire, représentant un taureau, est intégralement conservé (supra, no.17; fig. 5/3), les autres pièces ont subi divers degrés d'endommagement.

La statuette anthropomorphe de Siret–Dealul Ruina (fig. 8) a été découverte dans l'habitation 2/2000, dont l'inventaire inclut aussi des figurines zoomorphes: un taureau, un bovin et deux chevaux (fig. 4/3; 5/3; 6/2; 7/7). A la différence des statuettes anthropomorphes du premier âge du fer, la pièce de Siret–Dealul Ruina se distingue par sa forme, par les ornements rappelant certains exemplaires des cultures Gáva–Holihady et Corlăteni–Chișinău (LÁSZLÓ 1995; 1996; 2001; SÎRBU 1999).

La signification des figurines zoomorphes et de la statuette anthropomorphe peut être mise en relation avec certaines pratiques magiques ou rituelles, officiées dans l'espace domestique (cf. les découvertes des habitations).

Dans le lot des figurines zoomorphes de Siret–Dealul Ruina, on n'a trouvé jusqu'à présent que des représentations d'animaux domestiques. Les figurines zoomorphes étaient des accessoires dont on se servait dans des cérémonies de culte ou dans des rituels domestiques: c'est l'explication la plus plausible concernant leur utilité. L'élevage, la prospérité des éleveurs (reproduction des animaux, accroissement des troupeaux, protection, santé) étaient des conditions essentielles pour la communauté.

Découvertes dans un grand nombre d'habitations (à Siret–Dealul Ruina, le taux en est de 66,66 %), les figurines zoomorphes font partie de l'inventaire domestique et leur trait à la vie spirituelle est évident.

Suite à l'analyse de la plastique zoomorphe et anthropomorphe de Siret–Dealul Ruina, nous avons pu constater le nombre important d'exemplaires découverts dans la zone : 43 pièces découvertes sur les 2000 m² environ analysés du point de vue archéologique (du total des 30 hectares de l'habitat). Nous sommes sûrs que les futures recherches archéologiques apporteront de nouvelles données concernant la superstructure spirituelle d'un habitat hallstatt.

La liste des figures

La carte 1. Le site archéologique Siret –*Dealul Ruina* 1-2, l’emplacement géographique et topographique dans le cadre de la partie nordique du Plateau de Suceava.

Fig. 1. Figurines zoomorphes (chevaux) de Siret –*Dealul Ruina*.

Fig. 2. Figurines zoomorphes (chevaux) de Siret –*Dealul Ruina*.

Fig. 3. Figurines zoomorphes (chevaux) de Siret –*Dealul Ruina*.

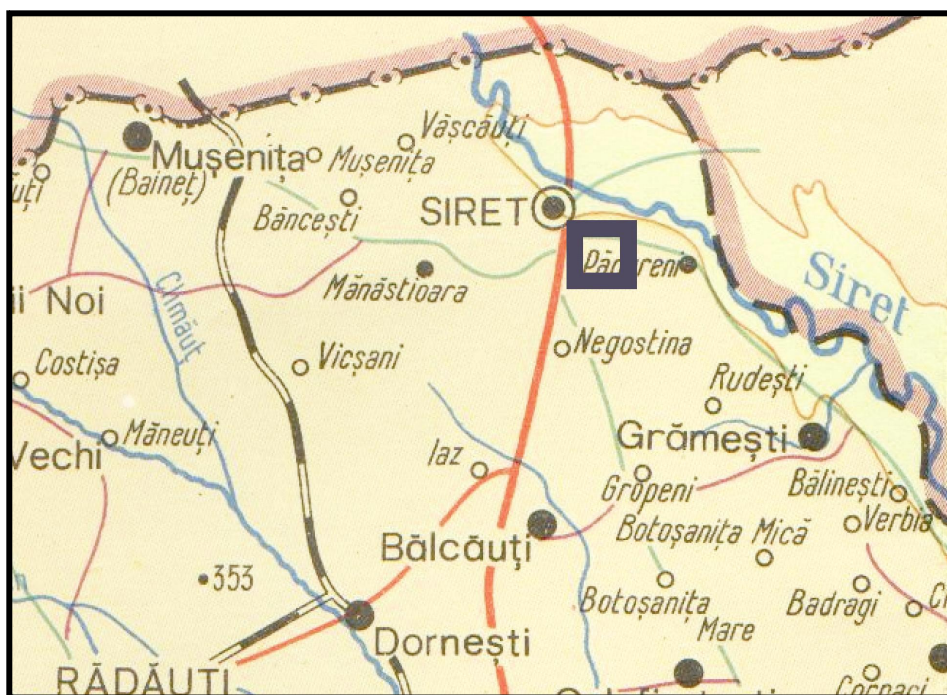
Fig. 4. Figurines zoomorphes (cornus grands/bovinés) de Siret –*Dealul Ruina*.

Fig. 5. Figurines zoomorphes (cornus grands/bovinés) de Siret –*Dealul Ruina*.

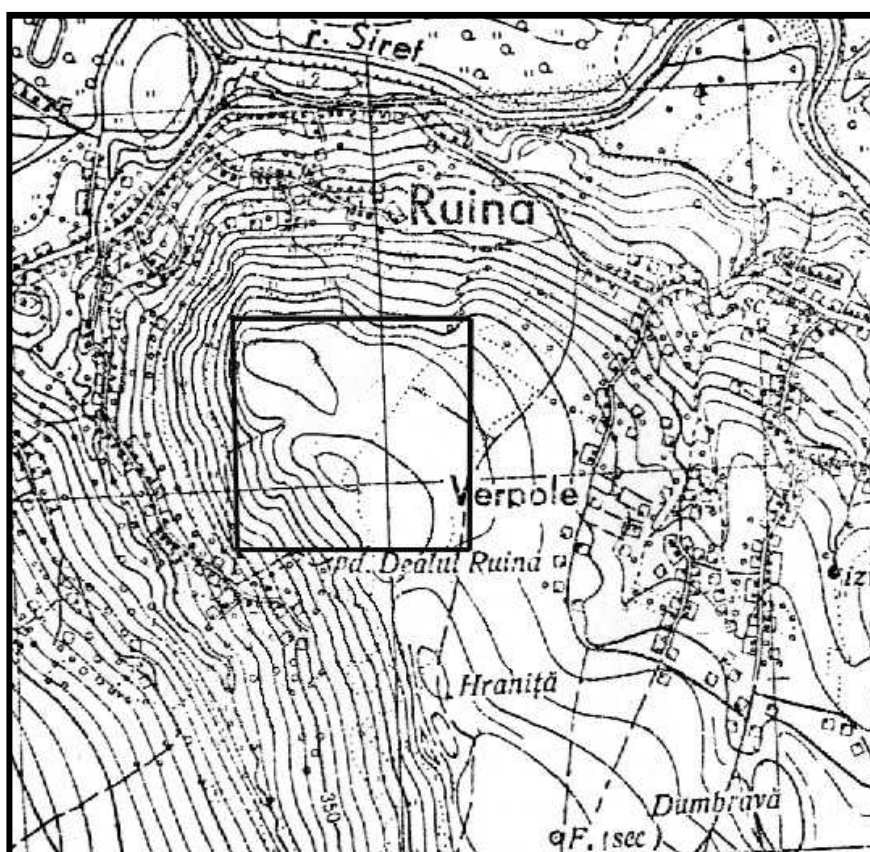
Fig. 6. Figurines zoomorphes fragmentaires : cornus grands/bovinés (1-9) et porc (10) de Siret –*Dealul Ruina*.

Fig. 7. Figurines zoomorphes fragmentaires de Siret –*Dealul Ruina*.

Fig. 8. Statuette anthropomorphe de Siret - *Dealul Ruina*.

1

2

Harta 1. Situl arheologic Siret - Dealul Ruina. 1-2, amplasarea geografică și topografică, în cadrul părții nordice a Podișului Sucevei.

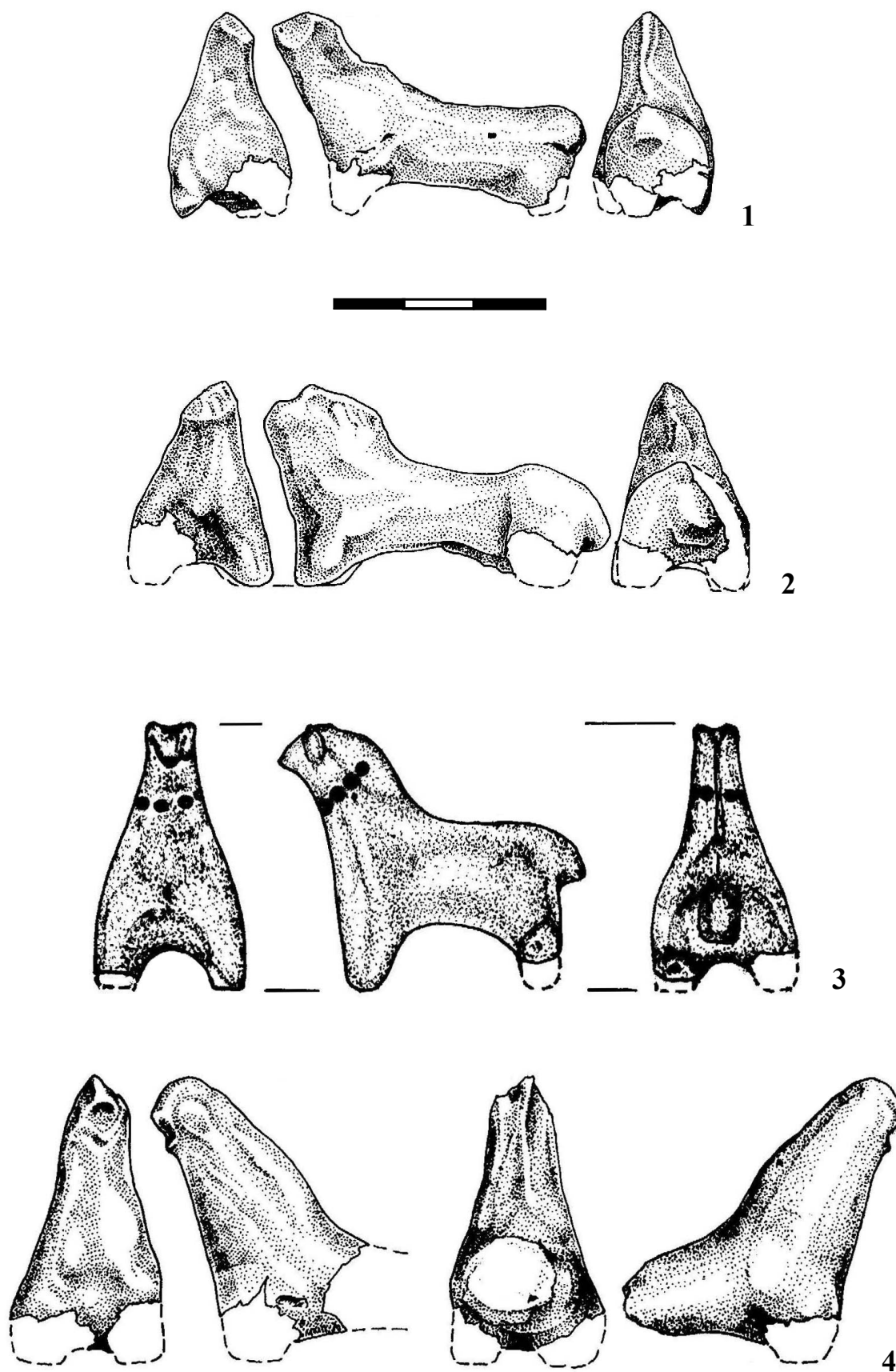

Fig. 1. Figurine zoomorfe (cai) de la Siret - Dealul Ruina.

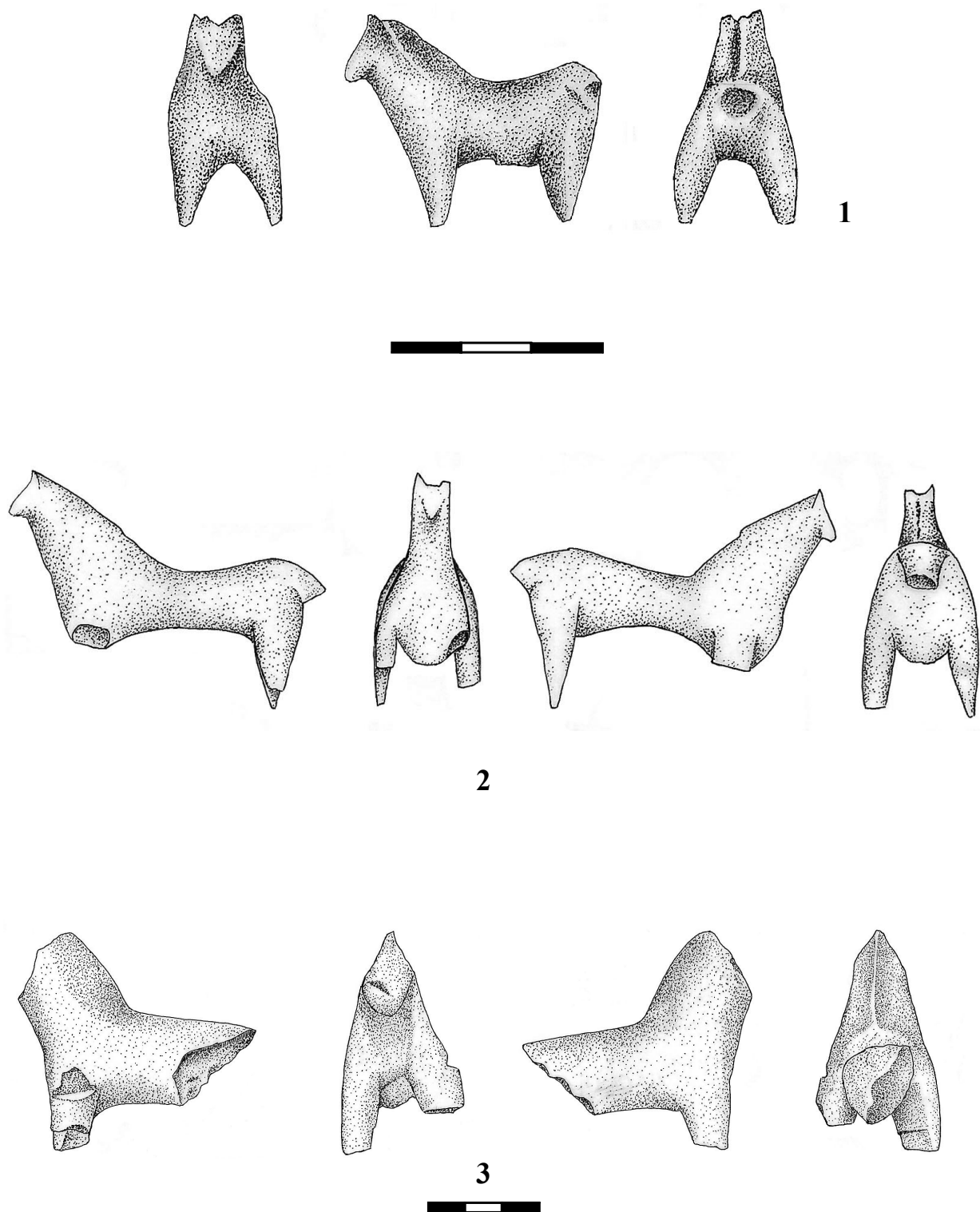

Fig. 2. Figurine zoomorfe (cai) de la Siret - *Dealul Ruina*.

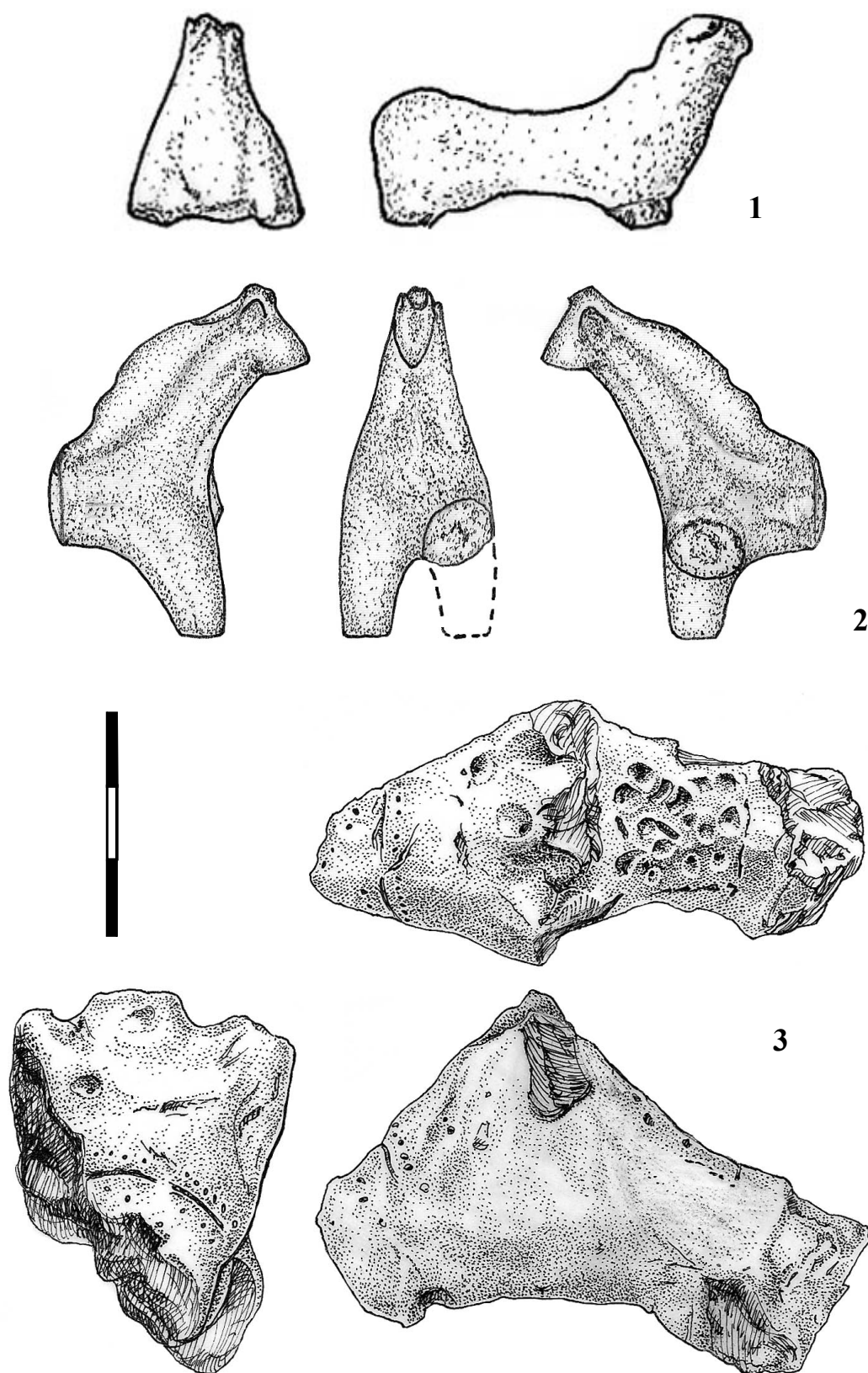
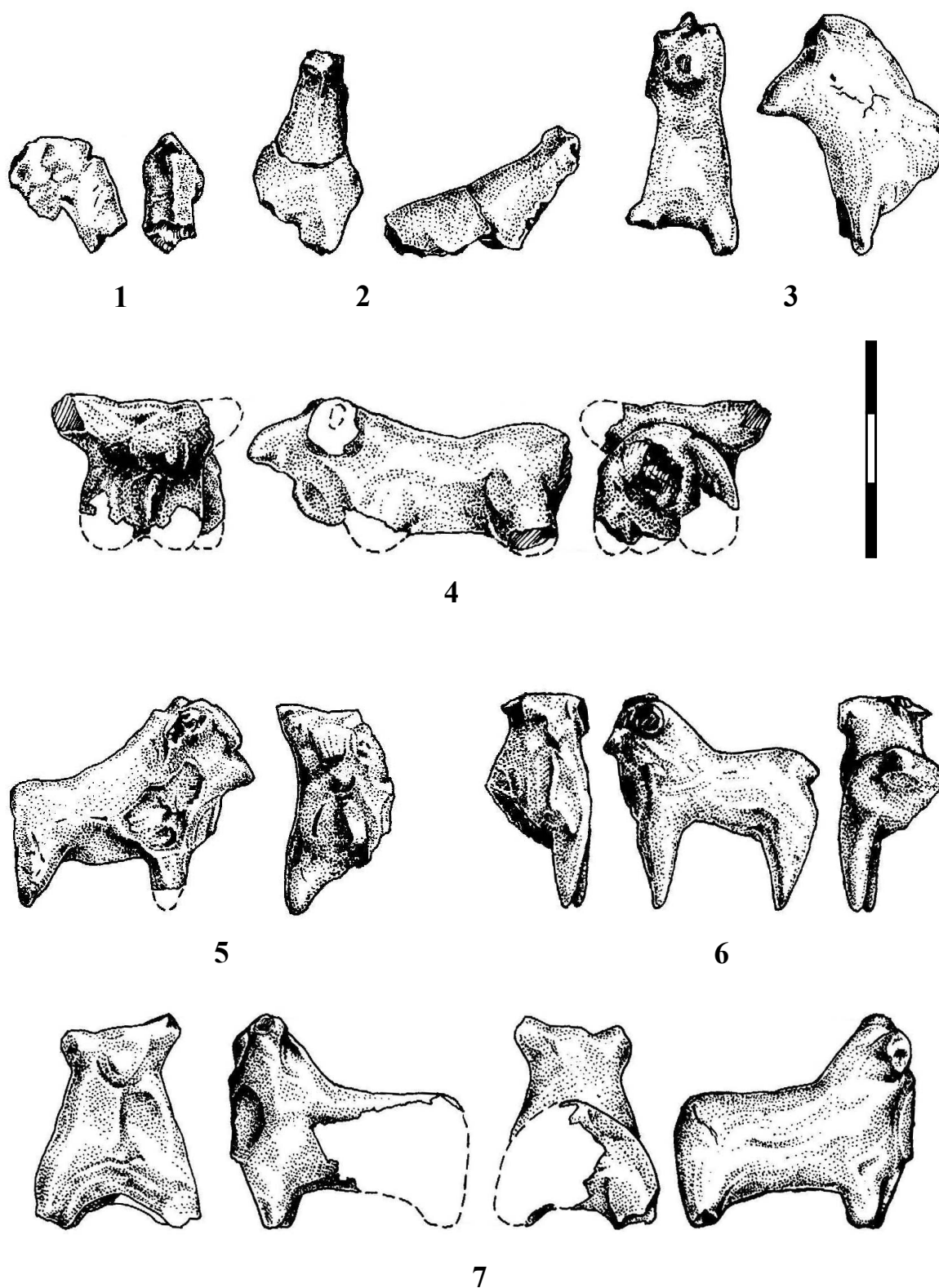
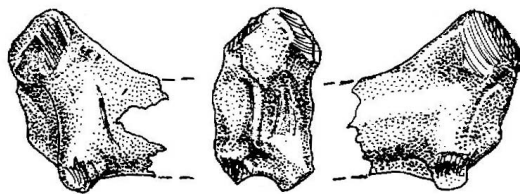

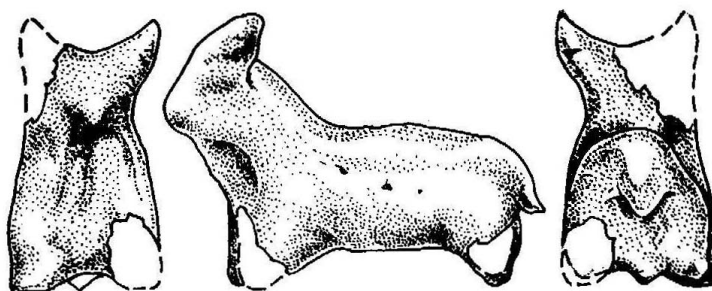
Fig. 3. Figurine zoomorfe (cai) de la Siret - *Dealul Ruina*.

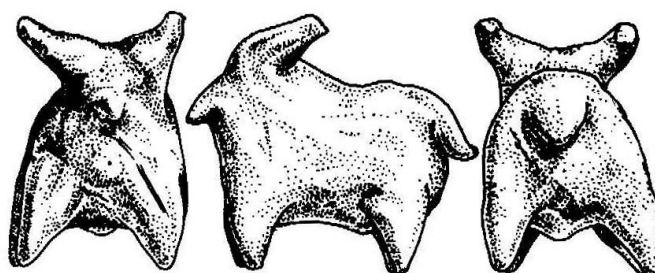
**Fig. 4. Figurine zoomorfe (cornute mari / bovidee)
de la Siret - Dealul Ruina.**

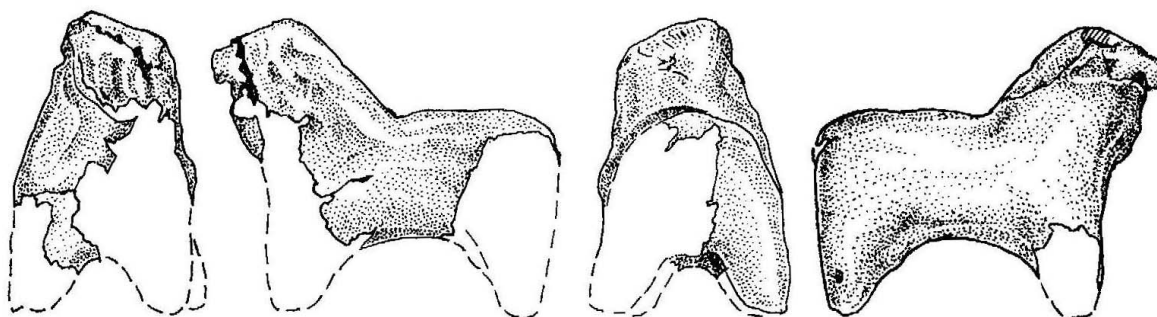
1

2

3

4

**Fig. 5. Figurine zoomorfe (cornute mari / bovidee)
de la Siret - Dealul Ruina.**

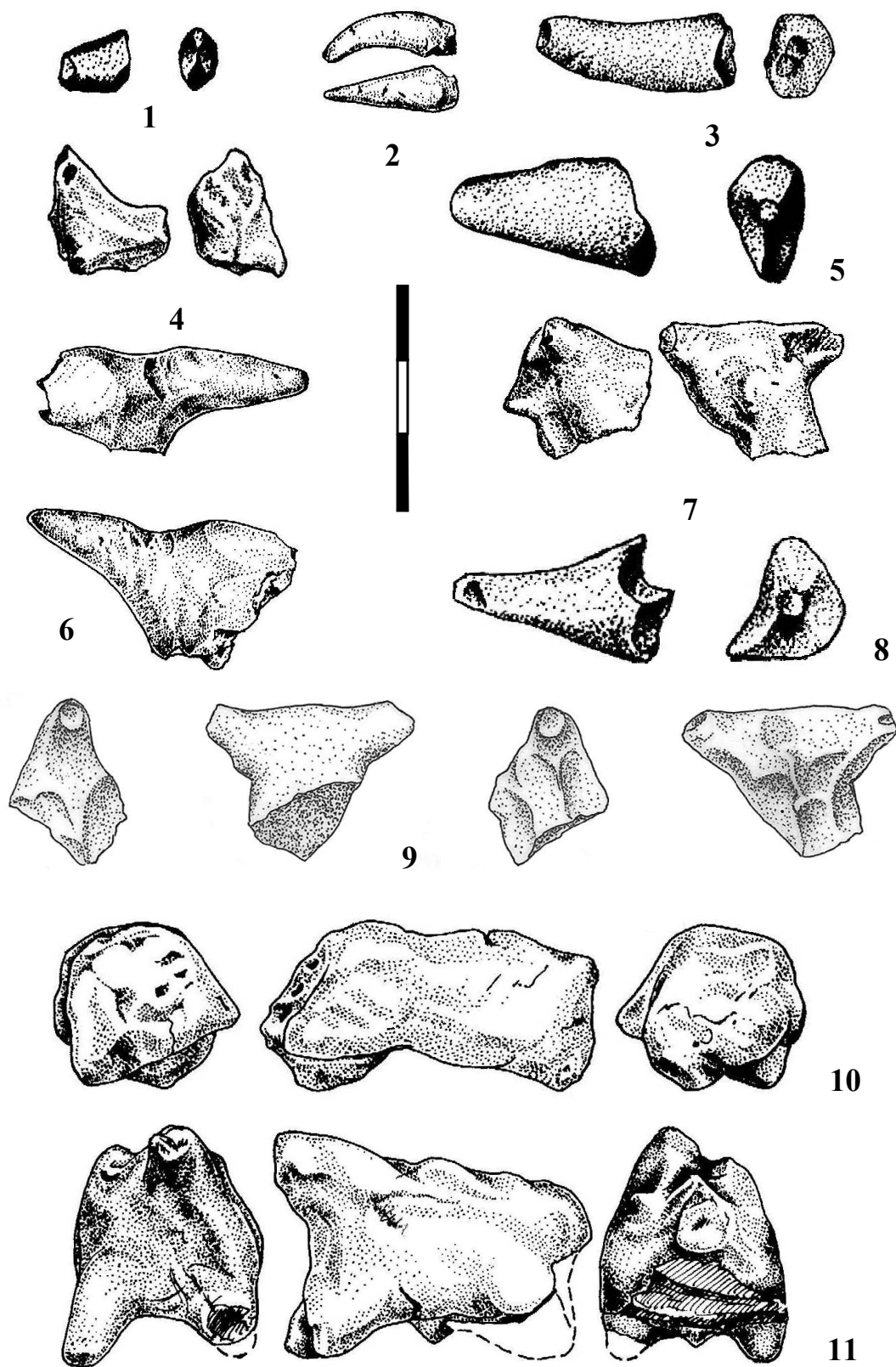

Fig. 6. Figurine zoomorfe fragmentare: cornute mari / bovidee (1-9) și porc (10), de la Siret - Dealul Ruina.

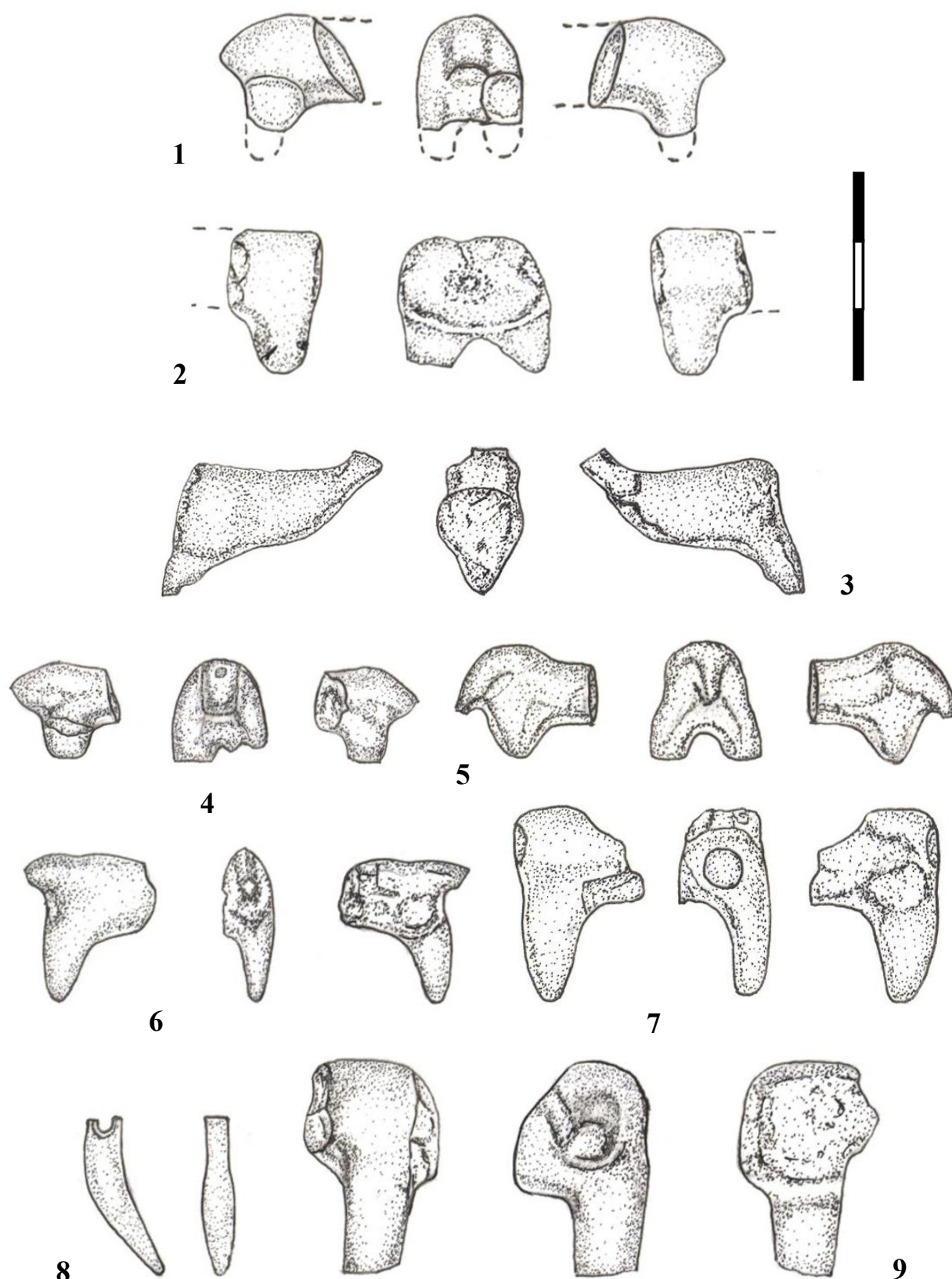

Fig. 7. Figurine zoomorfe fragmentare de la Siret - Dealul Ruina.

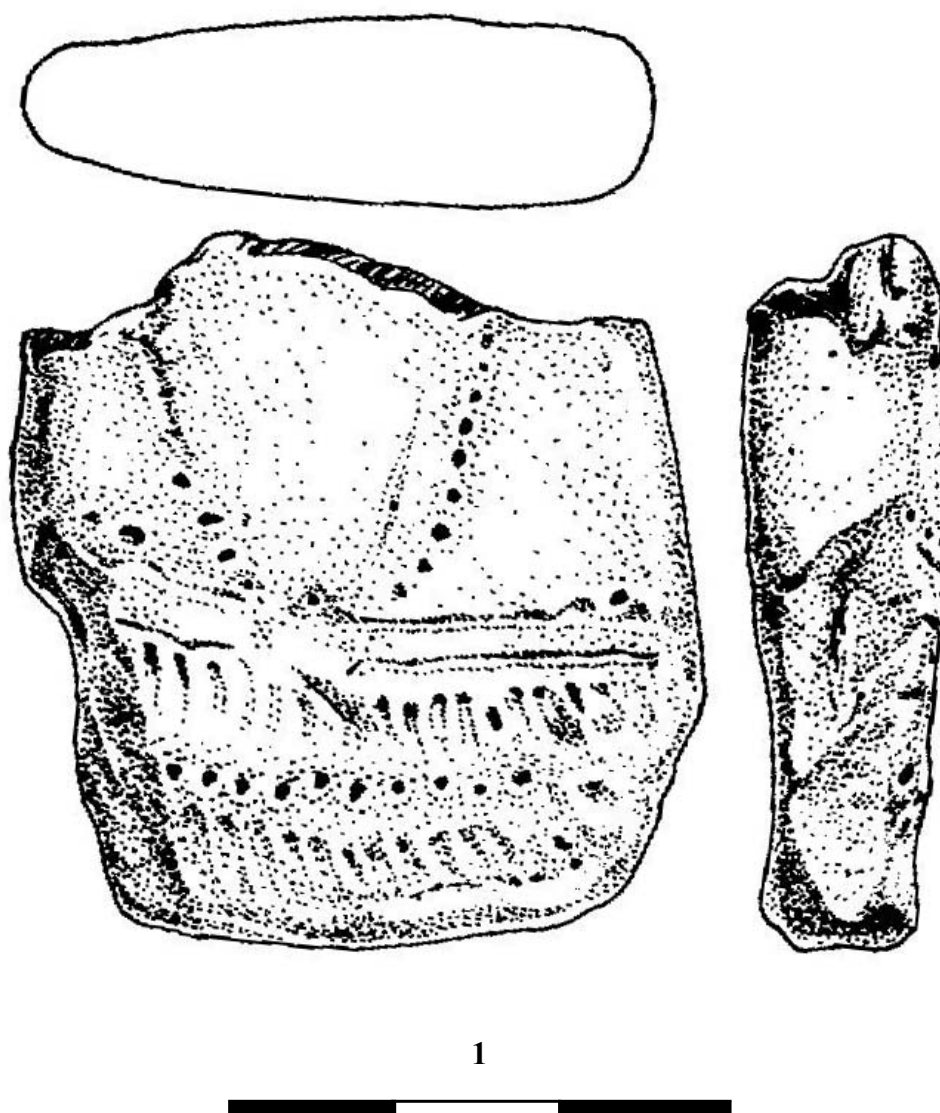

Fig. 8. Statuetă antropomorfă de la Siret - *Dealul Ruina*.